

Висновки. Запропоновано стратегію впровадження заходів поетапного (покрокового) інноваційного розвитку підприємства на засадах нових рішень для ефективного трансферу технологій та функцій менеджменту інновацій, стосовно до умов України, яка на відміну від існуючих враховує можливості діяльності підприємства на ринку шляхом реалізації конвеєра дискретних дій які орієнтовані на ринок з різним цільовим сегментом споживачів.

Обґрунтовано методика визначення динаміки грошового потоку шляхом оцінювання його в дискретні моменти часу та імітаційну модель, яка забезпечує оперативне ймовірне прогнозування грошових потоків для стратегічного і тактичного планування і управління інноваційним розвитком. Модель уможливає імітувати інноваційну діяльність підприємства як відкритої системи, що взаємодіє із зовнішнім середовищем. Основна перевага такої моделі в тому, що вона надає можливість оцінити наслідки одноразового інвестиційного впливу на технологічний процес в тривалому періоді. Таким чином, виробничий процес зі зміною рівня інноваційного розвитку переходить з одного рівноважного стану до іншого, але вже більш ефективного, що підтверджує імітаційна модель зростання динаміки грошового потоку. Як видно з моделі, в кінцевому підсумку рівень інноваційного розвитку виробництва визначається лише налаштованістю

менеджменту підприємства, а також усіх працюючих щодо зменшення витрат та зростання доходу з подальшим інвестуванням у розвиток. Напрямок продовження досліджень може бути спрямований на удосконалення моделі прогнозування майбутнього стану інноваційного середовища на основі нових підходів, які забезпечуються і реалізуються на практиці автоматизованими системами опрацювання даних.

1. Адаменко О. А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств / О. А. Адаменко // Наукові праці Національного у-ту харчових технологій. – 2010. – № 35. – С. 5-10.
2. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія/ за ред. д.е.н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2005. – 582 с.
3. Федулова І. В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства / І. В. Федулова // Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. – 2010. – № 36. – С. 114-118.
4. Хучек М. Инновации на предприятиях и их внедрение / М. Хучек. – М.: Луч, 1992. – 148 с.
5. Погорелов Ю. С. Оцінювання та моделювання розвитку підприємства: монографія / Ю. С. Погорелов. – Луганськ: Глобус, 2010. – 512 с.
6. Поляков С. Г. Модель инновационного развития предприятия/ С. Г. Поляков, И. М. Степнов // Инновации. – 2003. – № 2-3 (59-60). – С. 36-38.
7. Христиановский В. В. Экономико-математические методы и модели: практика применения в курсовых и дипломных работах: учебное пособие / В. В. Христиановский, Т. В. Нескорородева, Ю. Н. Полшков; под. ред. В. В. Христиановского – Донецк: ДонНУ, 2012. – 324 с.
8. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика/ За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К.: Основа, 2005. – 552 с.

УДК 339.1+364-7

Гуменюк В. В.

СТРУКТУРНО-ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ГАЛУЗЕВОГО РИНКУ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ПОСЛУГ

У статті висвітлюються особливості структурно-інституційної трансформації галузевого ринку санаторно-курортних послуг у реаліях змішаної моделі національної економіки. Розглянуто проблемні аспекти функціонування узгодженого вільного підприємництва, протиріччя у співіснуванні приватної та державної власності, питання порушення принципів фінансування санаторно-курортного лікування та реабілітації населення.

Ключові слова: галузь, ринок, санаторно-курортні послуги, велнес, державне регулювання

I. Вступ. Відповідно до Угоди про асоціацію України та Європейського союзу неминучі процеси структурно-інституційної трансформації національної економіки [1]. Перехідний період не може тривати десятиліттями. Напрямок європейської інтеграції став каталізатором невідворотних змін у сфері послуг, спрямованих на відтворення людського капіталу. Роль держави в контексті виконання функцій департаменту бізнесу, лобювання економічних інтересів та обслуговування грошового капіталу не узгоджується з підходами ЄС щодо державного регулювання ринкових процесів.

В економічному просторі вкрай важливі узгоджені заходи України та ЄС щодо форму-

лювання і реалізації ринкової економічної політики в нашій державі, спрямованої на макроекономічну стабілізацію, підвищення ефективності державного регулювання в напрямі створення сприятливих умов для розвитку інституційних засад підприємництва, приватної власності, ефективного виробництва, високопродуктивної праці, належного відтворення людського капіталу. Побудова системи державного регулювання економіки відповідно до європейських цінностей дає змогу поставити в центрі уваги державних інтересів людину, її життя та здоров'я. В умовах європейської інтеграції української економіки, що в перспективі претендуватиме на статус ринкової, соціально-орієнтованої та конкурентоспроможної, необхідно враховувати сучасні тенденції розвитку сфери послуг, визначення місця, ролі, значення галузевого ринку санаторно-курортних послуг.

II. Постановка завдання. Підвищеним рівнем уваги в сучасному вимірі актуальних проблем структурно-інституційної трансформації національного ринку послуг користуються наукові праці українських вчених академічного рівня: В. Геєця, А. Гриценка, А. Мазаракі, В. Лагутіна. Зокрема, професор В. Гейєць зазначає, що проблема ефективного регулювання структурних змін в національній економіці все ще залишається на початковій стадії не лише розробки, але й усвідомлення [2, с. 8]. Актуальні проблеми підвищення ефективності функціонування курортно-рекреаційної сфери та шляхи їх розв'язання знаходять відображення у загальному руслі досліджень С.Мельниченко, С. Цьохли, однак саме питання структурно-інституційної трансформації галузевого ринку санаторно-курортних послуг в Україні ще не знайшло комплексного висвітлення в економічній літературі і потребує окремого дослідження.

Метою статті є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій, спрямованих на приведення інституційної структури галузевого ринку санаторно-курортних послуг відповідно до вимог сучасного конкурентного середовища. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання конкретних завдань: здійснення теоретичної концептуалізації галузевого ринку санаторно-курортних послуг, окреслення сучасних тенденцій динаміки позиції ринку санаторно-курортних послуг.

III. Результати. На даний час у дискусійній площині знаходиться питання господарської

ідентифікації та галузевої приналежності санаторно-курортних закладів, предметом діяльності яких є насичення внутрішнього ринку послугами санаторно-курортного лікування й оздоровлення та їх експорту на зовнішні ринки. Раніше це питання врегульовував класифікатор галузей народного господарства України (ЗКГНГ), зокрема визначав такі поняття, як: галузь, підгалузь, види діяльності. Підгалузь або вид діяльності завжди належали до головної галузі (наприклад, готельне господарство належало до галузі житлово-комунального господарства). Галузі розподілялись на сферу матеріального виробництва і невиробничу сферу за окремо визначеним алгоритмом. Зокрема, галузі невиробничої сфери діяльності формувались за кодом першого знаку – 9; охорона здоров'я, фізична культура, соціальне забезпечення – 91000: відпочинок і туризм – 91600; оздоровчі заклади і заклади відпочинку – 91610; туризм – 91620. При віднесенні суб'єкта господарювання до певної галузі визначався основний вид діяльності за такими критеріями відбору: 1) за кількістю зайнятих працівників; 2) за питомою вагою в загальному обсязі виробництва; 3) за питомою вагою в отриманому прибутку. Максимальне значення (в % згідно вибраного критерію) визначає основний вид діяльності суб'єкта господарювання. Другорядний вид діяльності – будь-яка інша діяльність, частка якої згідно вибраного критерію відбору [3].

Однак приналежність суб'єктів господарювання до галузевого ринку санаторно-курортних послуг за наведеним алгоритмом визначити практично неможливо. Це пояснюється активізацією приватного сектору у виробництві й торгівлі послугами санаторно-курортного лікування та оздоровлення, який не має господарського підпорядкування, розвитком корпоративних структур в санаторно-курортній сфері, які є багатопрофільними та здійснюють різноманітні види економічної діяльності і реально присутні на різних ринках.

Галузева ієрархічна вертикаль управління суб'єктами ринку санаторно-курортних послуг в умовах узгодженого вільного підприємництва приречена на руйнування. Криза централізованого державного управління санаторно-курортною галуззю стає каталізатором процесів горизонтального хаосу, нестійкого розвитку курортної справи в Україні. У контексті зазначеної проблеми вільний ринок як ін-

ститут детермінує саморегулятивний механізм подолання негативних тенденцій розвитку економічної системи. У зв'язку з цим ринкова кон'юнктура вимагатиме нових підходів до організації санаторно-курортної справи. При цьому державне регулювання повинно концентруватись на проблемах задоволення попиту, потреб, прав і вимог споживачів у санаторно-курортному лікуванні та оздоровленні населення, а не бути стримуючим фактором, що ускладнює трансформаційні процеси, створює перешкоди з формалізацією економічних відносин суб'єктів ринку санаторно-курортних послуг.

У міжнародній практиці саме вид економічної діяльності використовується як ознака галузевої приналежності до ринку, незалежно від форм власності і організаційно-правових форм господарювання, а галузевою ознакою віднесення до ринку визнається „сукупність всіх виробничих одиниць, які беруть участь переважно в однакових або подібних видах виробничої діяльності” [4]. До істотних переваг Класифікації видів економічної діяльності (КВЕД) належить те, що вона гармонізована з Класифікацією видів економічної діяльності Статистичної Комісії Європейського Союзу, Міжнародної стандартної галузевої класифікації видів економічної діяльності Організації Об'єднаних Націй, що дозволяє використовувати її для порівняння національних статистичних даних з країнами ЄС та іншими країнами світу. КВЕД 2005 регламентував „діяльність санаторно-курортних закладів” на рівні підкласу, визначеного кодом 85.11.3, що охоплював „діяльність бальнеологічних лікарень (включаючи дитячі), грязелікарень, курортних поліклінік, санаторіїв, санаторіїв-профілакторіїв, спеціалізованих санаторіїв (включаючи дитячі), санаторіїв для дітей з батьками, дитячих оздоровчих центрів [5]. На даний час відповідно до КВЕД 2010 функціонування санаторно-курортних закладів, дитячих оздоровчих таборів санаторного типу відображено в економічній типології як „діяльність лікарняних закладів” (код 86.10) [6].

Функціонування виробничого сектору галузевого ринку санаторно-курортних послуг забезпечує задоволення потреб людини в санаторно-курортному лікуванні, реабілітації, оздоровленні, відновленні життєвих сил, працездатності, відпочинку, організації дозвілля. У зв'язку з цим виробництво послуг забезпе-

чують різноманітні суб'єкти ринку: санаторії, профілакторії, лікувальні пансіонати, курортні поліклініки, грязелікарні, бювети мінеральних вод, басейни для лікувального плавання, аквапарки, курортні готелі, дитячі заклади оздоровлення та відпочинку. На основі організованих державних статистичних спостережень (звітні форми № 1-курорт, № 1-от, № 1-КЗР) автором розроблено класифікацію виробників санаторно-курортних послуг (рис.1).

Інституційна структура ринку санаторно-курортних послуг залежить від конкретних умов розвитку країни, природно-кліматичних, соціально-політичних, географічного розташування, рівня модернізації матеріально-технічної бази, розвитку інфраструктури. Трансформація галузевого ринку санаторно-курортних послуг характеризується інноваційною переорієнтацією діяльності суб'єктів господарювання: санаторно-курортні заклади перестають бути традиційним місцем для лікування та відпочинку населення, починаючи працювати як поліфункціональні рекреаційно-оздоровчі комплекси, предметом операційної діяльності яких, крім санаторно-курортних послуг, є значний асортимент послуг гостинності та організації дозвілля. При цьому готельні підприємства, що належать до сфери обслуговування, для яких санаторно-курортні послуги були невластиві, починають їх надавати, трансформуючись в інноваційну курортну індустрію.

Закордонні ринки стали більш доступними завдяки впровадженню інноваційних складових в пропозицію санаторно-курортних послуг. Цьому сприяють і спрощення візових формальностей, і поява більшої кількості туристичних операторів та агентств, що функціонують в конкурентних умовах і пропонують лікувально-оздоровчі тури на відомі курорти Європи та світу, використовуючи дисконтні та бонусні програми, оперуючи такими інструментами роботи на ринку, як сезонні знижки, „гарячі путівки” і т.д. Спостерігається активізація самодіяльних туристських подорожей завдяки розвитку інноваційних технологій, які не тільки дозволяють адекватно відобразити пропозицію санаторно-курортних послуг, а й укласти попередні угоди купівлі-продажу цих послуг, використовуючи системи бронювання.

На відміну від послуг санаторно-курортного лікування, які створювалися в державному секторі курортного господарства, послуги SPA та Wellness сформувалися в приватному сек-

За типом закладу	санаторій	санаторій-профілакторій	дитячий санаторій
	дитячий оздоровчий заклад (табір) цілорічної дії, дитячий центр		
база або інший заклад відпочинку	будинок відпочинку	пансіонат відпочинку	
самостійний оздоровчий заклад 1-2 денного перебування		пансіонат з лікуванням	
бальнеофізіотерапевтичне відділення		бальнеологічна лікарня	грязелікарня
бальнеогрязелікарня	курортна поліклініка	позаміський заклад оздоровлення	
За періодом функціонування		сезонного характеру	цілорічної дії
За типом лікувальних послуг		загальнотерапевтичний	спеціалізований
За відображенням активів і пасивів	у самостійному балансі	у балансі юридичної особи	
	у фінансовому рахівництві підприємців – фізичних осіб		
За категорією курортного готелю та подібного засобу розміщування		категорія від 1 до 5 зірок	
		без визначення категорії	

Рис. 1. Типологізація виробників санаторно-курортних послуг

торі економіки. Пропозиція на ці послуги генерується санаторно-курортними установами, медичними організаціями, дитячими дошкільними установами, готельними підприємствами, причому відсутність критеріїв державного регулювання створює ринкову нішу для підприємництва, що завдає шкоди здоров'ю людини. Легкість, з якою будь-який підприємець пропонує великий асортимент процедур з екзотичними назвами в загальному формулюванні „SPA-послуги”, „Wellness-послуги” є величезною проблемою, що зумовлює необхідність державного втручання в ці ринкові процеси.

Європейська SPA-асоціація (European Spas Association, ESPA) розробила правила стандартизації та сертифікації послуг, нею визначено критерії та умови їх застосування. ESPA застосовує диференційований механізм з міжнародної сертифікації послуг з терапевтичним ефектом „Europe Spamed” для установ лікувального профілю і окремо для оздоровчого профілю „Europe Spa Wellness”, що поширюється на готелі, аквапарки, заклади здорового харчування, салони краси та ін.

Таким чином, міжнародна сертифікація сприяє підвищенню конкурентоспроможнос-

ті суб'єктів господарювання на ринку послуг, оскільки створює для них своєрідну ринкову нішу, в зв'язку з формуванням інформаційного простору для туристів, туроператорів і медичних страхових компаній (в європейському каталозі EUROPESPA на офіційному сайті www.EuropeSpa.eu наведено пропозицію сертифікованих послуг „Europe Spamed” і „Europe Spawellness”). На даний час в цьому каталозі вже представлені ринкові пропозиції санаторно-курортних послуг з таких країн, як Німеччина, Ісландія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Чехія, Туреччина, Угорщина.

IV. Висновки. Структурно-інституційна трансформація галузевого ринку санаторно-курортних послуг супроводжується кількома важливими проблемами: заміщення бюджетного фінансування надання санаторно-курортних послуг самофінансуванням санаторно-курортного лікування та оздоровлення населення; значною асиметрією попиту на ринку санаторно-курортних послуг для різних категорій українського населення.

Разом з позитивними тенденціями активізації інноваційних технологій, модернізації

курортів, впровадження на ринок нових видів санаторно-курортних послуг, орієнтованих на платоспроможність людини, залишаються питання, які потребують державного регулювання: низький рівень медичної складової в санаторно-курортному обслуговуванні, відмова від виробництва необхідних для споживачів, однак низькорентабельних санаторно-курортних послуг, проблеми забезпечення санаторно-курортного лікування та оздоровлення населення у порядку державних соціальних гарантій.

До числа інноваційних передумов структурної трансформації ринку санаторно-курортних послуг слід віднести: розвиток інноваційної курортної інфраструктури для лікування, оздоровлення та відпочинку людей, формування інноваційної системи ринкової торгівлі санаторно-курортними послугами, що відповідає сучасним запитам інформаційного суспільства.

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. – [Електронний ресурс]. – Режим досту-

пу: // <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>

2. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / [Геєць В. М., Артёмова Т. І., Шинкарук Л. В. та ін.]; за ред. Л. В. Шинкарук. – К.: Ін-т економік та прогнозів, 2011. – 696 с.

3. Загальний Класифікатор „Галузі народного господарства України”. – К.: Мінстат України, 1996. – 67 с.

4. Державний класифікатор України. ДК 009-96 „Класифікація видів економічної діяльності”. Видання офіційне. – К.: Держстандарт України, 1996. – 249 с.

5. Національний класифікатор України. ДК 009:2005. – К.: Держкомстат України, 2005 „Класифікація видів економічної діяльності”. – 325 с.

6. Національний класифікатор України ДК 009:2010 „Класифікація видів економічної діяльності”. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html

The article has analyzed the institutional framework of a resort services market in the realities of a mixed model of the national economy. It has been established that the spa and resort sector of Ukraine is characterized by the transformation of the economy reflecting the changes of public vectors of a state-formation that affect differently entrepreneurship, private and state property, principles and ways of funding spa treatment and rehabilitation of the population.

УДК 657.37

Василюк В. В.

ВПЛИВ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ПОБУДОВУ ОБЛІКУ ВИТРАТ

У статті розглядаються питання обліку витрат виробництва, їх особливості та вплив на структуру обліку витрат, удосконалення обліку витрат, що дає можливість підприємству посилити свої конкурентні переваги на ринку виробництва та збуту, мінімізувати витрати, що забезпечить ефективність господарській діяльності підприємства в цілому.

Ключові слова: витрати виробництва, собівартість продукції, калькуляція витрат, облік витрат, мінімізація витрат.

І. Вступ. На сьогодні в умовах ринкових перетворень, мають місце негативні явища, такі як нестабільність, невизначеність, непередбачені зміни основних показників господарської діяльності підприємств, тому актуальним є питання проблеми обліку виробничих витрат на підприємствах, які пов'язані із специфікою га-

лузі. З іншого боку, сучасні економічні умови значно розширюють можливості підприємств у визначенні правил ведення облікової політики, оскільки, вітчизняні підприємства, виходячи з вимог господарювання, можуть самостійно визначати конкретні методики та форми організації бухгалтерського обліку, методи оцінки виробничих запасів при їх віднесення на витрати виробництва, а також способи обчислення собівартості виробленої продукції.

На вітчизняних підприємствах, а саме підприємствах харчової промисловості, продовжується процес адаптації бухгалтерського обліку до ринкових умов господарювання та міжнародної системи бухгалтерських та аудиторських стандартів. Спостерігається широке розповсюдження орендування, поступове перетворення частини державних підприємств в акціонерні товариства, створення малих підприємств з приватною власністю. В про-